

ALKOHOLIONGELMAT SOSIAALISINA ONGELMINA MUUTTUVASSA EUROOPASSA

BALTICA-TUTKIMUS ITÄMEREN YMPÄRYSKUNNASTA KÄYNNISTYNYT

PÄIHDEONGELMIEN EHKÄISYTOIMET JA YHTEISKUNNALLISET MUUTOKSET ERI MAISSA

Tämän kirjoituksen aiheena ovat alkoholiongelmiin ehkäisemiseen tähtäävän toiminnan edellytykset muuttuvassa Euroopassa. Esitettävät havainnot perustuvat etupäässä Baltica-tutkimukseen, jonka ensimmäinen raportti ilmestyi huhtikuussa 1992 (Simpura & Tigerstedt 1992a).

Tähän asti ehkäisevän sosiaali- ja terveyspolitiikan toimintaohjelmat ovat etupäässä olleet luonteeltaan kansallisia. Tulevaisuudessa monikansalliset ja kansainväliset pyrkimykset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi näyttävät olevan lisääntymässä. Maailman terveysjärjestö WHO sekä Euroopan yhteisöt ovat avainasemassa tässä toiminnassa. Nimenomaan alkoholiongelmiin ehkäisemiseen tähtäävät pyrkimykset ovat yleensä läheneet alkoholin käytön haitallisia terveysvaikutuksia painottavasta näkökulmasta. Eri maitten ja vaikutusvaltaisten ryhmien välillä on ollut huomattavia näkemuseroja alkoholiongelmiin luonteesta, minkä vuoksi kansainväliset ohjelmat eivät ole saavuttaneet kovin vahvaa asemaa.

Viime vuosien ohjelmista merkittävin on ollut Maailman terveysjärjestön Terveyttä

kaikille -ohjelma. Sen Eurooppaa koskevan erityisohjelman osatavoite 17 on edellyttänyt, että Euroopan maat alentaisivat alkoholin kulutustaan 25 prosenttia vuodesta 1980 vuoteen 2000 (Targets for..., 1985). Parhaillaan on WHO:n Euroopan aluetoimistossa valmistella uusi Eurooppaa koskeva toimintaohjelma (Alcohol Action Plan, AAP). WHO:n pii-

rissä on käynnistetty myös kansainvälisiä paikallisyhteisötason toimintakokeiluja (community approach, community response studies) alkoholiongelmien ehkäisemiseksi. On myös keskusteltu keinoista lisätä yksilöiden omaa tietoisuutta ja vastuuta alkoholin ongelmakäytön välttämiseksi.

Kukin ohjelmamalli lähtee siitä, että jotkin yleiset periaatteet ovat sovellettavissa ainakin Euroopan eri maissa. Yksi perusajatuksista on, että jonkinlainen epidemiologinen, ongelmien esiintyvyyttä väestössä koskeva lähestymistapa on kaikkialla käypä ja sopii perusteluksi ehkäisevälle toiminnalle. Harvoin on kuitenkaan pohdittu, miten käyttökelpoinen terveyshaittoja painottava ja epidemiologisesti suuntautunut toimintamalli on muuttuvissa yhteiskunnallisissa oloissa.

BALTICA-TUTKIMUS

MITÄ VOIDAAN OPIA ITÄMEREN YMPÄRYSMÄIDEN ALKOHOLIOLLOISTA

Miten muuttuvat edellytykset harjoittaa sosiaalisia ongelmia ehkäisevää sosiaali- ja terveyspolitiikkaa, kun yhteiskunnalliset olosuhteet mullistuvat perinpohjaisesti? Kysymys on ajankohtainen joka puolella Eurooppaa, tosin eri syistä. Itä-Euroopan vallankumous ja uudet valtiolliset järjestelyt, EY:n jäsenmaiden vaikeudet yhteisön tiivistämisessä ja yhteisesti päätettävien asioiden luettelon laajentamisessa sekä EY:n ulkopuolella vielä olevien läntisen Euroopan teollisuusmaiden sopeutumisongelmat niiden mennessä mukaan taloudelliseen integraatioon ovat kolme tärkeintä prosessia, mitkä jatkuvasti muuttavat ehkäisevän sosiaali- ja terveyspolitiikan toimintaedellytyksiä.

Kirjoituksen lähtökohtana olevassa Baltica-tutkimuksessa kysytään, miten käsitykset sosiaalisten ongelmien vakavuudesta syntyvät ja muuttuvat ja miten käsitysten vaihtelu on (tai on olematta) yhteydessä esimerkiksi terveystilastojen osoittamaan ongelmien

esiintyvyyteen. Kaikkea tätä tutkitaan vertailemalla Itämeren ympärysmaita.

Ei ole mitenkään itsestään selvää, että ongelmat, joita jossakin maassa on määrällisesti paljon muihin maihin verrattuna, olisivat myös tärkeinä tai vakavina pidettyjä ongelmia. Sosiaaliset ongelmat ovat myös ”sosiaalisia konstruktioita”, joiden vakavuus tai tarkeys riippuu muistakin kuin mitattavissa olevista ilmiöistä. Alkoholiongelmat tarjoavat tästä hyviä esimerkkejä. Niitä on pidetty vakavana sosiaalisena ja terveydellisenä ongelmana pohjoisen Euroopan maissa, vaikka varsinkin alkoholin pitkäaikaiskäyttöön liittyvien terveysongelmien määrä – samoin kuin alkoholin kulutus – on niissä ollut yleensä alempi kuin eteläisemmässä Euroopassa. Korkeimman kulutuksen maissa, kuten varsinkin Välimeren viinimaissa, alkoholiongelmat ovat olleet taka-alalla pohjoisempaan Eurooppaan verrattuna.

Esiintyvyyden ja ongelmia koskevien käsitysten välistä suhdetta voidaan pohtia monipuolisemmin, kun otetaan tarkasteltavaksi erityyppisiä sosiaalisia ongelmia. Taaskin päihdeongelmat ovat hyvä esimerkki. Jokseenkin kaikkialla Euroopassa koituu alkoholin käytöstä paljon suurempia terveyshaittoja ja muitakin ongelmia kuin huumeiden käytöstä. Silti jokseenkin kaikkialla yleinen mielipide ja myös päättäjät pitävät huumeita paljon vakavampana yhteiskunnallisena ongelmana. Huumeongelman näkyvä käsittely julkisuudessa vaikuttaa aina myös siihen, millaisia edellytyksiä alkoholiongelmien ehkäisylle on kussakin maassa. Voi käydä niin, että huumeet ”syövät” alkoholiongelmien ehkäisemistyössä tarvittavaa julkista tukea ja huomiota. Tunnetustihan huumeet ovat ”hyvä vihollinen” (Christie & Bruun 1985), harvojen synti, johon on poliittisesti helpompi puuttua kuin suurten massojen harjoittamaan alkoholin käyttöön.

Itämeren ympärymaat tarjoavat mielenkiintoisen mahdollisuuden selvittää, miten ongelmien esiintyminen ja ongelmia koskevat käsitykset voivat vaihdella muuttuvissa yh-

teiskunnallisissa oloissa. Itämeren rannikon yhdeksästä valtiosta vain kolmessa (Tanska, Ruotsi ja Suomi) ovat yhteiskuntajärjestys ja valtiollinen rakenne tällä hetkellä samat kuin kymmenen vuotta sitten. Suurimmat mullistukset on koettu Venäjällä ja entisestä Neuvostoliitosta irronneissa, uudelleen itsenäistyneissä Virossa, Latviassa ja Liettuassa. Entisen DDR:n yhdistyminen entiseen Saksan liittotasavaltaan on myös suuren luokan muutos. Se säteilee vaikutuksiaan vuosikymmeniä sekä asukkaiden arkielämään että koko itäisen ja pohjoisen Euroopan oloihin. Lopuksi on mainittava vielä Puola, jossa koko alueen yhteiskunnallinen mullistus ensimmäisenä johti konkreettisiin muutoksiin.

Etelämpää Euroopasta katsottuna Itämeren ympärykset näyttävät alkoholioloiltaan jossakin määrin samanlaisilta. Perusteellisempi tarkastelu osoittaa kuitenkin, että yhteisyys on nykyisin vähäistä. Mailla kyllä on yhteisenä taustanaan 1600- ja 1700-luvulla syntynyt väkevien juomien (paloviina, votka, ”Schnapps”) ympärille rakentunut juomakulttuuri; Saksan osalta puhutaan silloin vain Itämeren reuna-alueista. Viinamaat ovat kuitenkin muuttuneet ajan mittaan. Tanskasta tuli olutmaa lähes kertapäätöksellä, kun väkevien juomien verotus kiristettiin ensimmäisen maailmansodan aikana moninkertaiseksi (Thorsen 1990). Myöhemmin eli 1960-luvun jälkeen on esimerkiksi Suomi muuttunut asteittain olutmaaksi.

Maitten historiaan sisältyy erilaisia kokemuksia alkoholijärjestelmistä. Suomessa oli voimassa kieltolaki 1919-1932, Ruotsissa se vältettiin kiivaan poliittisen väittelyn jälkeen. 1920-luvun Venäjälläkin oli kieltoain tyyppisiä järjestelyjä. Suomessa ja Ruotsissa ovat alkoholin tuotanto ja kauppa nykyäänkin valtion alkoholimonopolin käsissä. Viime aikojen tapahtumista tunnetuin on Neuvostoliiton vuoden 1985 alkoholireformi, jolla tähdättiin muun muassa työkurin parantamiseen alkoholin käyttöä rajoittamalla.

Tällä hetkellä on vaikea saada täsmällistä tietoa alkoholin kulutuksen tasosta Itämeren

itärannalla. Pietarin alueelta ei ole erillisiä tilastoja, ja koko Venäjää koskevat tiedot eivät sisällä edes arvioita laajalle levinneestä luovuttomasta yksityisestä alkoholivalmistuksesta. Virallisten tilastojen osoittamat luvut laskivat jyrkästi vuoden 1985 jälkeen, mutta ovat kääntyneet uudelleen nousuun vuodesta 1988 alkaen (Partanen 1987; Trembl 1991; ks. myös Gilinskiy 1992 [Pietari]; Lagerspetz 1992 [Viro]; Seps 1992 [Latvia]; Mikalkevičius & Šinkunas 1992 [Liettua]). Karkean arvion mukaan ”todellinen” alkoholin kulutustaso, laitton valmistus mukaan lukien, saattaisi olla 8–9 litran vaiheilla (Levin & Levin 1988). Tiedonpuute koskee myös Viroa, Latviaa ja Liettuaa. Kun aikaisempien neuvostotilastojen nojalla nämä maat ja Pietarin alue olivat entisen Neuvostoliiton eniten juovia alueita, voidaan ehkä olettaa, että alkoholin kulutus näillä alueilla on pohjoiseurooppalaisen 6–8 litran tason ja Keski-Euroopassa tyypillisen yli 10 litran tason välillä. Tosin maitten talousvaikeudet ovat rajoittaneet tehokkaasti myös alkoholijuomien kulutusta, ja tämän vuoksi äskeiset arviot voivat olla liian korkeita.

Muista Itämeren rantamaista tiedot ovat luotettavampia (Wald & al. 1992; ks. myös Moskalewicz & Światkiewicz 1992 [Puola]). Puolassa alkoholin kulutus on viime vuoden aikana nopeasti kasvanut ja on lähestymässä 9:ää litraa (Hoevel..., 1990), Saksassa juodaan lähes 11 litraa ja Tanskassa noin 9,5 litraa. Suomen luku on noin 7,5 litraa ja Ruotsin 6 litraa. Maailman kulutustilaston kärjessä olevassa Ranskassa juodaan noin 13 litraa sataprosenttista alkoholia henkeä kohti vuodessa.

ALKOHOLIONGELMAT SOSIAALISTEN ONGELMIEN KENTÄSSÄ

Baltica-tutkimuksessa käsitellään päihdeongelmien lisäksi eräitä muitakin sosiaalisia ongelmia: rikollisuutta, työttömyyttä, köyhyyttä, ympäristökysymyksiä ja kansallisuus-

Taulukko 1. Eräitä sosiaalisia ongelmia sekä rakenteita, jotka vaikuttavat ongelmien esiintyvyyteen ja niiden havaitsemistapaan

yhteiskunnan perusrakenteet	elinolot ja talous	käyttäytyminen
valtasuhteet	KÖYHYYS	yhteiskunnallinen epäjärjestys
historia	TYÖTTÖMYYS	ALKOHOLI
kulttuuri	YMPÄRISTÖONGELMAT	HUUMEET
identiteetti		RIKOLLISUUS
KANSALLISUUSSUHTEET		

ryhmien välisiä suhteita (Simpura & Tigerstedt 1992b). Voi kysyä, mitä tekemistä näillä ilmiöillä on keskenään ja miksi juuri näitä pitäisi tarkastella rinnakkain. Ainakin on selvää, että kaikki nämä kysymykset kilpailevat julkisesta ja poliittisesta huomiosta. Muutokset yhden ongelman ympärillä heijastuvat koko sosiaalisten ongelmien kenttään. Siksi alkoholi- ja huumeongelmiakin pitäisi tarkastella osana laajempaa ongelmien kenttää, toisin kuin varsinkin lääketieteellisesti suuntautuneessa keskustelussa on perinteisesti tehty.

Baltica-tutkimuksen lähestymistapa muistuttaa jossakin määrin amerikkalaisperäistä konstruktivistista (Spector & Kitsuse 1987) näkökulmaa sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. Sen mukaan ilmiöt tulevat sosiaalisiksi ongelmiksi vasta silloin, kun joku, jotkut tai jokin taho riittävän näkyvästi kiinnittää niihin huomiota. Ongelmat eivät ole olemassa ristiinriidattomasti objektiivisessa todellisuudessa vaan tulevat ongelmiksi vasta erilaisten määrittelyprosessien kautta. Tämä kanta tuntuu kuitenkin hieman liian jyrkältä. Sen etuna tosin on, että se pakottaa joka tapauksessa miettimään, millä tavoin ongelmat tulevat sosiaalisiksi ongelmiksi.

Päihdeongelmat ja rikollisuus on usein yhdistetty ”poikkeavan käyttäytymisen” otsikon alle. Verrattuna köyhyyteen ja työttömyyteen

ne ovatkin luonteeltaan enemmän ”käyttäytymistä” kuin ”olosuhteiden pakkoa”. Itämeren ympäryksissä tällä hetkellä erittäin ajankohtaiset ympäristökysymykset liittyvät talouden perustaan ja tuotantorakenteeseen. Samalla tavalla voidaan työttömyyttä ja köyhyyttä pitää talouteen ja tuotantorakenteeseen kytkeytyvinä ilmiöinä. Viimeinen tarkasteltavista sosiaalisista ongelmista, kansallisuusryhmien väliset suhteet, on sekin Itämeren rannoilla ajankohtainen. Varsinkin Latviassa ja Virossa, mutta myös Liettuassa on merkittäviä kansallisia vähemmistöjä. Siirtolaisviha taas nostaa ajoittain päätään Saksassa, Tanskassa ja Ruotsissa.

Kysymys kansallisuusryhmien suhteista koskettaa jo yhteiskunnan perusrakenteita, valtasuhteita, kansallista yhtenäisyyttä, itsemääräämisoikeutta ja kulttuuriautonomiamia. Itse asiassa myös Länsi-Euroopassa käynnissä oleva taloudellinen integraatiokehitys on samanlainen yhteiskunnan rakenteiden perusteita koskeva prosessi, joka muuttaa myös sosiaalisten ongelmien tulkintakehikkoa. Juuri tämä tulkintakehikko muodostaa kussakin maassa omaleimaiset ”edellytykset” päihdeongelmien ehkäisemistyöhön. Taulukkoon 1 on koottu yksinkertaistettuna tämän ajattelumallin rakenne. Taulukossa on merkitty Baltica-tutkimuksessa käsiteltävät sosiaali-

set ongelmat kokonaan suurilla kirjaimilla.

Tässä mallissa alkoholi- ja huumeongelmat ovat tavallaan yhteiskuntaelämän pintailmiöitä. Mallin avulla ei ole tarkoitus etsiä ”syvempiä” selityksiä päihdeongelmien esiintymiselle. Mallia käytetään vain havainnollistamaan, miten jonkin yksittäisen ongelman tulkinta voi heijastella kokonaan muissa ongelmissa tai ongelmasta kaukana olevissa rakenteissa tapahtuvia muutoksia.

ESIMERKKEJÄ ALKOHOLIONGELMIEN MÄÄRITTELYKENTÄN MUUTOKSISTA

Pääosa seuraavista esimerkeistä on peräisin Baltica-tutkimuksen johdantoraportista. Keskeinen kysymys kaikissa esimerkeissä koskee sitä, miten sosiaalisten ongelmien määrittelykentän yleisemmät muutokset näkyvät alkoholiongelmien tulkintatavassa.

Puolassa alkoholi oli moneen otteeseen näkyvästi esillä poliittisessa kamppailussa 1980-luvun aikana. Molemmat osapuolet ottivat toistuvasti esiin kysymyksiä alkoholin hinnasta ja saatavuudesta sekä myös alkoholiongelmista. Alkoholin myyntijärjestelmä oli tiukan keskitetty. Kun lopullinen vallanvaihdos maassa tapahtui vuonna 1989, alkoholi hävisi nopeasti keskustelunaiheiden listalta. Viime vaalien yhteydessä syksyllä 1991 vain yksi puolue oli sisällyttänyt alkoholiin liittyviä näkökohtia ohjelmaansa. Kysymyksessä oli populistinen Oluenystävien puolue. Samaan aikaan kun alkoholiongelmät hävisivät näkyvistä yhteiskunnallisena ongelmana, ovat kuitenkin alkoholin kulutus ja alkoholihaittojen määrä nousseet. Syynä on ollut alkoholikaupan liberalisoiminen osana yleistä markkinataloushuumaa. Kun kulutusluvut olivat 1980-luvun alkupuolella laskeneet vuoden 1980 ennätystasosta 8,4 litrasta 6 litran vaiheille, ne kääntyivät vuoden 1989 jälkeen kasvuun ja ovat jo lähellä 9 litran tasoa.

Saksassa itäisten osien yhdistyminen länteen on merkinnyt alkoholin osalta kahden jossakin määrin erilaisen maailman kohtaa-

mista (ks. esim. Winter 1991; ks. myös John 1992 [Saksan liittotasavalta]; Beyer 1992 [DDR]). Erot ilmenevät juomatavoissa, mutta varsinkin alkoholiongelmien hoitoon ja ehkäisyyn tarkoitetuissa järjestelmissä. Alkoholin kulutuksen taso oli idässä ja lännessä vuonna 1989 suurin piirtein sama, 11 litran vaiheilla. Mutta läntisessä Saksassa kulutus oli pysynyt pitkään jokseenkin ennallaan, kun taas itäinen Saksa oli yksi niistä harvoista teollisuusmaista, joissa alkoholin kulutus kasvoi 1980-luvulla. Itä-Saksassa alkoholi-ongelmat olivat kiellettyjen keskustelunaiheiden luettelossa monien muiden sosiaalisten ongelmien tapaan. Saksojen yhdentymisen merkitsi myös sitä, että työttömyys ja köyhyys nostivat itäisen Saksan otsikoihin. Huoli alkoholiongelmista jäi kokonaan suurempien kysymysten varjoon. Läntisessä Saksassa taas alkoholiongelmista ovat perinteisesti olleet taka-alalla huumeongelmiin verrattuna.

Uudelleen itsenäistyneet Baltian maat sekä Venäjä kokivat kaikki Neuvostoliiton alkoholiuudistuksen vuonna 1985 (Partanen 1987; Treml 1991; Gilinskiy 1992; Lagerspetz 1992; Seps 1992; Mikalkevičius & Šinkunas 1992). Uudistus nostatti paljon kielteisiä reaktioita väestössä. Sen katsottiin olleen liiallista puuttumista kansalaisten yksityiselämään, vaikka huoli alkoholin käytön aiheuttamista ongelmista olikin yleinen. Uudistuksen seurauksena on alkoholiongelmien ehkäiseminen edelleenkin epäsuosittu keskustelunaihe. Viron, Latvian ja Liettuan itsenäistymisen on edelleen muuttanut alkoholiongelmista käytävän keskustelun kehikkoa. Uusi kansallistunto on noussut voimallisesti, ja monet tämän hetken ongelmista sysätään mieluusti entisten miehittäjien tai maahan neuvostovallan aikana muuttaneiden vähemmistöjen syyksi. Esimerkiksi Latviassa ja Liettuaassa (Seps 1992; Mikalkevičius & Šinkunas 1992) alkuperäisväestön perinteiset juomatavat esitetään hillittyinä, ongelmattomina ja ”eurooppalaisina”; ongelmallisiksi katsotaan neuvostovallan aikana maahan tuodut ”vieraat” käyttäytymismallit. Kansalli-

suusongelmat heijastuvat siis myös alkoholi-ongelmien käsittelyyn. Tavanomainen terveysperustainen alkoholi-ongelmien ehkäisymalli tuskin käy hyvin kaupaksi näissä maissa juuri nyt.

Neljäs esimerkki on kokonaan toisentyypinen. Pohjoisen Euroopan maista Ruotsi, Suomi ja Itämeren rannoilta hieman kauempana sijaitseva Norja ovat liittymässä tai harkitsevat liittymistä Euroopan yhteisöihin. Kaikissa näissä maissa on harjoitettu rajoittavaa alkoholipolitiikkaa, jonka pääinstrumenttina on ollut valtion alkoholimonopoli. EY-integraatiosta käytävässä keskustelussa on maiden sisällä esitetty voimakkaita näkemyksiä monopolijärjestelmän purkamisesta (Tigerstedt 1990; ks. myös Leifman 1992 [Ruotsi]; Rasmussen 1992 [Tanska]; Simpura 1992 [Suomi]). Liberaalimman alkoholipolitiikan vaattijat katsovat myös, että kokonaiskulutuksen säätelyyn perustuva alkoholipoliittinen ajattelu on väärässä; purkamalla rajoituksia annettaisiin väestölle mahdollisuus juoda enemmän, mutta sivistyneemmin ja haitattomammin. Tämän kannan edustajat väittävät myös, että Pohjoismaiden ja EY:n väliset järjestelyt suorastaan edellyttävät monopolien purkamista. Vastapuoli on tietysti jyrkästi eri mieltä. Keskustelukehikko on siis muuttunut näissä Pohjoismaissa: kysymys ei ole terveyshaittojen vähentämisestä, vaan ideologisesta kannanotosta siihen, miten väestön hyvinvointia edistetään. Tärkeätä on huomata, että näissä maissa integraatiosopimuksia käytetään lyömäaseina sisäisessä kiistelystä, johon liittyy huomattavia taloudellisia intressejä.

EY:n itsensä piirissä on vain vähäisiä merkkejä siitä, että alkoholi-ongelmien määrittelytapa olisi muuttumassa. Edelleenkin maatalous- ja kauppapoliittiset näkökulmat hallitsevat keskustelua alkoholista. Tämän on varsinkin Tanska saanut tuta; Tanskan ja Saksan välisen rajakaupan paisuminen on jo pakottanut Tanskan alentamaan alkoholijuomien hintoja (Bygvrå 1990). Maastrichtin kokouksessa joulukuussa 1991 sovittiin kuitenkin, että yhteisön päätöksentekovaltaa laajenne-

taan sosiaali- ja terveystaloudellisissa kysymyksissä (The documents..., 1991). Eri asia on, millaisiin käytännön toimiin eri maissa ja nimenomaan alkoholi-ongelmien ehkäisemisessä tällaiset yleiset julistukset voivat johtaa ja milloin. EY-Euroopassa alkoholi on merkittävä taloudellinen ilmiö. Olennaiset toimet on perusteltava ensin taloudellisin ja vasta sen jälkeen terveys- ja sosiaalipoliittisin argumentein. Tällöin on kiinnostavaa todeta, että EY:n komission puheenjohtajan Jacques Delorsin kerrotaan talvella 1992 esittäneen valmisteverojen entistä laajempaa käyttämistä paikkaamaan EY:n budjettia. Yhtenä verotuskohteena ovat juuri alkoholijuomat. Jos tällainen ehdotus tulee vakavan keskustelun kohteeksi, saattaa terveys- ja sosiaalipoliittisille näkökohdillekin aueta uusia mahdollisuuksia taloudellisten näkökohtien tukena tai täydennyksenä. Taas kerran keskustelun kehikko siis muuttuisi, ja alkoholi-ongelmat voisivat näyttää vakavammilta yhteiskunnallisilta ongelmilta koko Euroopassa, vaikka ongelmien määrä pysyisikin entisellään.

LOPUKSI

Tämän kirjoituksen tarkoituksena on kiinnittää huomiota siihen, että alkoholi-ongelmien ehkäisyä sosiaali- ja terveystaloudellisten keinoin ei voi tarkastella irrallaan muista sosiaalisista ongelmista ja yhteiskunnan yleisistä muutoksista. Alkoholi-ongelmien esiintymisessä näyttää olevan joitakin yleisiä lainalaisuuksia. Näistä tärkein on se, että kokonaiskulutuksen kasvaessa alkoholihaitat lisääntyvät ja päinvastoin. Sen sijaan yleiset toimintamallit käyvät vähiin, kun tavoitteena on alkoholihaittojen vähentäminen kansainvälisin toimintaohjelmin erilaisissa maissa. Tavoitteiden ja keinojen sovittaminen erilaisiin oloihin vaatii paikallisen tilanteen monipuolista huomioon ottamista. Pohjoismaista mallia ei voi muutta mutkitta viedä Välimeren maihin, yhtä vähän kuin italialaista mallia voi viedä Itämeren maihin (vrt. Skog 1990).

KIRJALLISUUS

Beyer, Götz: Alcohol as a social problem in the former German Democratic Republic. P. 109–118. In: Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication No. 21. Helsinki: NAD, 1992

Byggrå, Susanne: Border shopping between Denmark and Western Germany. *Contemporary Drug Problems* 17 (1990): 4, 595–611

Christie, Nils & Bruun, Kertil: Den gode fienden. Oslo & Copenhagen: Universitetsforlaget & C. Ejlers forlag, 1985

Gilinskiy, Yakov: Alcohol, social problems and deviant behaviour in St. Petersburg. P. 69–84. In: Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication No. 21. Helsinki: NAD, 1992

Hoeveel alkoholhoudende trinken worden in den werelden getronken. Schiedam: Produktschap voor Gedistilleerde Dranken, 1990

John, Ulrich: A western view of Germany: reunification accompanied by problems from past and present. P. 119–132. In: Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication No. 21. Helsinki: NAD, 1992

Lagerspetz, Mikko: Estonia: Changing problems in a re-emerging state. P. 23–38. In: Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication No. 21. Helsinki: NAD, 1992

Leifman, Håkan: Alcohol and other social problems in Sweden: domestic and global issues. P. 149–170. In: Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication No. 21. Helsinki: NAD, 1992

Levin, B. M. & Levin, M. B.: Alkogol'naja situachija – 1988. Moscow: USSR Academy of Sciences, Institute of Sociological Research, 1988

Mikalkevičius, Algirdas & Šinkunas, Stanislovas: Ideology and alcohol problems in Lithuania. P. 53–68. In: Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication No. 21. Helsinki: NAD, 1992

Moskalewicz, Jacek & Świątkiewicz, Grażyna: Social problems in the Polish political debate. P. 85–108. In: Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication No. 21. Helsinki: NAD, 1992

Partanen, Juha: Serious drinking, serious alcohol policy: The case of Soviet Union. *Contemporary Drug Problems* 14 (1987), 507–538

Rasmussen, Ove: Alcohol, drugs and other social problems in Denmark. P. 133–148. In: Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication

No. 21. Helsinki: NAD, 1992

Seps, Dzidris: Alcohol problems in the Latvian cultural and political context. P. 39–52. In: Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication No. 21. Helsinki: NAD, 1992

Simpura, Jussi: Social problems in an overpriced welfare state at the edge of Europe. P. 171–192. In: Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication No. 21. Helsinki: NAD, 1992

Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication No. 21. Helsinki: NAD, 1992. 1992a

Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer: Theoretical perspective and historical context: introduction to a comparative study. P. 7–22. In: Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer (eds.): Social problems around the Baltic Sea. NAD Publication No. 21. Helsinki: NAD, 1992. 1992b

Skog, Ole-Jørgen: Future trends in alcohol consumption and alcohol-related problems: anticipations in light of the efforts at harmonization in the European Community. *Contemporary Drug Problems* 17 (1990): 4, 575–594

Spector, Malcolm & Kitsuse, John I.: Constructing social problems. New York: Aldine de Gruyter, 1987

Targets for health for all. Targets in support of the European regional strategy of health for all. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 1985

Tigerstedt, Christoffer: The European Community and alcohol policy dimension. *Contemporary Drug Problems* 17 (1990): 4, 461–480

The documents of the Maastricht conference (Article XV, on Public Health, "Europe"/Documents No. 1759, 1751), December 1991

Thorsen, Thorkil: Hundrede års alkoholmisbrug. Copenhagen: Alkohol- og narkotikarådet, 1990

Treml, Vladimir G.: Drinking and alcohol abuse in the USSR in the 1980's. P. 119–136. In: Jones, A. & al. (eds.): Soviet social problems. Boulder, Colo.: Westview Press, 1991

Wald, I. & Markiewicz, A. & Morawski, J. & Moskalewicz, J. & Sieroslowski, J. & Świątkiewicz, G. & Zielinski, A.: Alcohol policy in the light of social changes. Paper presented at the Second International Research Symposium on Experiences with Community Action Projects for the Prevention of Alcohol and Other Drug Problems, San Diego, California, 1992

Winter, Erik: Alkoholismus im Sozialismus der Deutschen Demokratischen Republik – Versuch eines Rückblickes. *Sucht* 37 (1991), 71–85.

ENGLISH SUMMARY

Jussi Simpura: Alcohol problems as social problems around the Baltic Sea (Alkoholiongelmat sosiaalisina ongelmina muuttuvassa Euroopassa. Baltica-tutkimus Itämeren ympäryksistä käynnistynyt)

The results of the first comparative study of social problems around the Baltic Sea (the Baltica Study) are discussed from the perspective of developing preventive policies. The Baltica Study gives a description of the prevalence and perception of a

number of social problems, including alcohol and drug abuse, in all the countries in the Baltic Sea region. The results indicate that a uniform, straightforward epidemiological approach to the prevention of alcohol problems may be insufficient in some countries. Local political conditions, ethnic relationships and cultural traditions must be taken into account. The seriousness of alcohol problems in each country should also be considered against the more general background of other acute social problems.

KEY WORDS:

Prevention of alcohol problems, the Baltic Sea region, the Baltic Study, prevalence and perception